

Konference om Grønland-EU relationer oktober 2018 i Nuuk

Oplæg om udmeldelsesforhandlingerne 1982-84 v/ Lars Vesterbirk

[Udvidet talepapir]

Udmeldelsesforhandlingerne startede i november 1982, da EF-kommissionen inviterede til et møde i Bruxelles.

Udenrigsanliggender var ifølge grundloven og hjemmestyreløven et område, som ikke kunne overdrages til Grønland, men regeringen fandt det alligevel naturligt, at hjemmestyret deltog aktivt i forhandlingerne, så Danmark/Grønland optrådte i forening overfor EF' institutioner og medlemslande og man fandt det også formålstjenstligt at landstyret og landstinget blev løbende orienteret af egne embedsmænd.

Hjemmestyret rådede på det tidspunkt ikke over personale med viden og erfaring i EU- forhold, så i første omgang blev ansvaret for udmeldelsesopgaven placeret i landstyreformandens regi (sekretariat). Efter nogle få uger stod det klart, at opgaven ville blive så omfattende og tidskrævende – ikke mindst p.g.af ugentlige møder i Bruxelles, at det ville være fysisk umuligt for sekretariatet at udføre den. Landsstyret besluttede derfor, at udpege chefen for det nyoprettede Danmarkskontor i København Lars Vesterbirk som hjemmestyrets faste repræsentant i de mange embedsmandsforhandlinger med kommissionen.

Udenrigsministeriet udpegede juridisk konsulent Per Lachmann som Danmarks chefforhandler. Lachmann havde deltaget i de forhandlinger som førte til Danmarks og Grønlands medlemsskab i 1972 og var en anerkendt EF-jurist.

Allerede under det første formelle møde mellem parterne viste det sig at der ventede mange besværligheder forude.

Den første forhindring var at den italienske regering ikke ville acceptere resultatet af vores vejledende folkeafstemning. I Rom var regeringen nervøs for at Sicilien skulle lade sig inspirere til også at melde sig ud af EF.

Efter samråd med den nyligt tiltrådte udenrigsminister blev det så besluttet, at landsstyreformand Jonathan Motzfeldt skulle rejse til Rom for at forklare den italienske regering sagens rette sammenhæng. Besøget blev arrangeret med lynets hast og det lykkedes også at få et høflighedsbesøg hos pave Johannes Poul II ind i programmet.

Den italienske regerings repræsentant, europaminister Fioret var meget afvisende overfor Grønlands ønske om at træde ud af EF – man melder sig ind ikke ud – og vores argumenter gjorde ikke indtryk på ham, men det gjorde et kæmpeindtryk på ham at Jonathan skulle i audiens hos paven. Faktisk bad han Jonathan om at hilse paven fra ham.

Nogle dage senere kom den italienske accept af vores folkeafstemning og så kunne forhandlingerne med kommissionen begynde.

I de første møder præsenterede parterne deres ønsker.

Grønland ønskede i stedet for medlemskab en associeringsordning, så man fik fuld kontrol med fiskeriet og samtidig kunne bevare sin toldfri adgang til EF og kommissionen ønskede at bevare sine medlemsstaters adgang til de grønlandske fiskefelter. Især Vesttyskland havde meget væsentlige fiskeriinteresser i grønlandsk farvand, som deres store højsøflåde var meget afhængig af – især torsk og rød fisk. Men også

Frankrig ville gerne bevare sit rejefiskeri – en kvote som faktisk var delt mellem et fransk og et dansk rederi.

På det tidspunkt var der af grønlandske myndigheder blevet afsløret en række tilfældige af ulovligt tysk fiskeri – også kaldet torskekrigen – så atmosfæren var anspændt. Det blev ikke bedre af at den tyske repræsentant dr. Trumff med diplomatisk snilde trak forhandlingerne i langdrag ved at tale så langvarigt og snørkletr, at selv de superprofessionelle simultantolke havde svært ved at oversætte hvad han sagde.

Kommissionen havde valgt at føre forhandlingerne som fiskerisag. Derfor var det deres fiskerifolk – den irske generaldirektør Gallagher og den franske direktør Simenot - vi skulle forhandle med.

I næsten et år skete der intet fra kommissionens side, især fordi Vesttyskland brugte hele sin politiske indflydelse på at blokere forhandlingerne. De øvrige medlemslande gemte sig bag tyskerne, som igen gemte sig bag kommissionen, der hævdede at dette var en sag mellem Grønland/Danmark og Vesttyskland.

I sommeren 1983 bragte vi et stort antal politikere og embedsmænd fra EF til Grønland. På den tid – begyndelsen af 80erne – var det ikke som i dag almindeligt at rejse kloden rundt og slet ikke til Grønland

Vi havde opdaget, at uanset hvem vi forhandlede med og om hvad, så var det vigtigt at vores modparter kom til Grønland, så de med egne øjne kunne se vores levevilkår. Det har altid haft en forunderlig effekt på andre folkeslag at se vores lands storhed og skønhed.

I efteråret 1983 var der stadig ikke sket bevægelser i forhandlingerne, så i december indkaldte landstyret til en ekstraordinær samling i landstinget med udmeldelsen som eneste punkt på dagsordenen. Landsstyret

ønskede landstingets mandat til om nødvendigt at melde Grønland ud af EF uden aftaler for fremtiden – en såkaldt eensidig udmeldelse.

Landsstyret fik sit mandat og de kraftige udmeldinger fra Nuuk viste sig at have stor effekt i EF-hovedstæderne og Bruxelles, hvor man åbenbart var blevet klar over at vi mente udmeldelsen alvorligt og var blevet klar over at nu skulle der ske fremskridt. To uger senere fremlagde kommissionen sit første forslag til en fiskeriaftale.

Vi havde accepteret at der fortsat kunne være et EF-fiskeri i vores farvande, men ikke uden en økonomisk kompensation. Der var således lagt op til en "fisk for penge"-aftale.

Grønlands fortsatte toldfrie adgang til EF-markedet blev forhandlet sideløbende med fiskeridelen. Forskellige modeller blev lagt frem og forkastet. Vi lærte, at det mest formålstjenlige var at finde på en ordning, som kommissionen kendte i forvejen. Nytænkning var ikke kommissionens spidskompetence.

Det viste sig så, at en farbar vej var at benytte OLT-forordningen. Den drejede sig om områder, som har en særlig forbindelse med EF's medlemsstater. Deres særlige status som associerede er fastlagt i EF's grundlæggende traktat, Rom-traktaten af 1957 og giver dem bl.a. fuld toldfrihed til EF's marked uden modydelser.

Nogle lyse hoveder havde undersøgt om man kunne kombinere OLT-ordningen med en fiskeriaftale og var kommet frem til, at man godt kunne give Grønland OLT-status med en modydelse i form af en fiskeriaftale mellem parterne, selvom det brød med princippet om at toldfriheden var en eensidig fordel for OLT'erne.

Kommissionen foreslog altså, at Grønland blev tildelt OLT status under forudsætning af eksistensen af en tilfredsstillende fiskeriaftale mellem parterne.

Selvom vi faktisk ikke vidste ret meget om OLT-ordningen, så var betydning af at opnå toldfrihed til EF-marked så stor både for landet og fiskerierhvervet, at landsstyret uden tøven kunne tilslutte sig.

Inden det afsluttende rådsmøde i Bruxelles i foråret 1984 var modellen klar og der manglede nu kun at fastsætte ”kvoter og betaling”.

På selve rådsmødet kunne der ikke opnås enighed. UK var imod af budgetmæssige grunde og Vesttyskland ville have flere fisk.

Rådet besluttede, at Vesttyskland og Grønland med kommissionen som opmand skulle forhandle sig til rette om de sidste detaljer, så Uffe Ellemann Jensen og Jonathan Moltzfeldt mødtes med den tyske vicefiskeriminister von Geldern med den irske kommissær Richard Burke som opmand.

Tyskerne ville have 15.000 tons rødfisk mere og vi ville have kompensation for det. Efter et langt og ophidset møde blev der opnået enighed. Rådet kunne derefter afslutte forhandlingerne

Hvad havde vi så opnået? Vi trådte ud af traktaterne om Den europæiske Kul- og Ståunion, Det europæiske Fællesskab og Det europæiske Atomenergifællesskab og fik en protokol til Romtraktaten om Grønlands udtræden af EF, blev medlem af OLT-ordningen og indgik en fiskeriaftale med tilhørende protokol for den første femårige periode. EF fik ret til at fiske 105.000 tons fisk svarende nogenlunde til de kvoter man hidtil havde haft og Grønland fik 26,5 mill. ECU eller 210 mio. kr. årligt, svarende nogenlunde til den EF-støtte vi havde fået siden 1972.

Landsstyret var glad for resultatet. Man havde fået en aftale, som både bevarede den toldfrie adgang til EF-markedet og stort set samme økonomiske vilkår som hidtil, men med den helt afgørende forskel, at dels kunne vi nu selv administrere fiskeripolitikken, d.v.s fasttætte Tac'er og kvoter, del selv prioritere hvordan pengene skulle bruges.

Atassuts formand Lars Chemnitz og IA's formand Arqaluk Lyngé, som begge var med til rådsmødet i Bruxelles, syntes også vi havde opnået det optimale og begge tilsluttede sig forhandlingsresultatet den nat i Bruxelles.

Glæden skulle imidlertid blive kortvarig. Hjemme her i Grønland havde KNAPK skabt stærkt røre om aftalen. Fiskerne var vrede over at EF havde bevaret sine fiskerettigheder og i øvrigt havde for store kvoter. Det betød mindre at kvoterne i stort omfang var på fiskearter, som vi ikke selv fiskede på.

Da forhandlingsdelegationen vendte hjem til Nuuk blev den mødt af en stor demonstration med bannere med ukvemsord som landsforrædere o.l. og da Landstinget umiddelbart efter skulle behandle udmeldelses-aftalen stod det klart, at uanset af både IA' og Atassuts formænd havde godkendt aftalen, så ville begge partier fremsætte en mistillidsdagsorden mod landsstyret.

Landsstyret og Siumut var overbeviste om at forhandlingsresultatet, som havde givet genlyd internationalt, måtte og skulle gennemføres. Grønlands internationale troværdighed og hele hjemmestyrekonstruktionen stod på spil.

Det var en virkelig vanskelig politisk situation. Der var lagt op til at landsstyret ville komme i mindretal i landsting og landstingsloven om landsstyret gjorde det ikke muligt for landsstyret at gå af og udskrive valg.

Løsningen blev, at landstingets partier blev enige om at ændre landstingsloven, så der kunne udskrives valg i utide. Lovforslaget blev udarbejdet og kom igennem alle tre behandlinger indenfor et døgn. Derefter godkendte landstinget udmeldelsesaftalen og landsstyreformand udskrev valget. Sådan indførtes der parlamentarisme i grønland.

Derefter kunne landsstyret meddele den danske regering og EF-kommisat Grønland kunne acceptere udmeldelses-saftalen.

Det jeg her har fortalt skete for 35 år siden. Aftalekomplekset eksisterer stadig omend med ændringer som er kommet til i årenes løb. En grov beregning viser, at vi har fået omkring 10 milliard kr. fra EF/EU og at fiskerierhvervet har udviklet sig godt bl.a. på grund af den toldfrie adgang til det europæiske marked.